

Tuulimyllyjä vastaan – kamppailu tutkitun tiedon puolesta

”Sodassa ensimmäinen uhri on totuus.” Tämä kreikkalaisen tragedian isän Aiskhyloksen viisus kahden ja puolen tuhannen vuoden takaa pitää edelleen paikkansa. Samoilta ajoilta on löydetty ensimmäinen propagandaksi katsottu teksti, joka kertoo Dareioksen noususta Persian valtaistuimelle. Siinä perusteltiin kansalle sotimisen oikeutusta, joka aina on ollut propagandan pääsisältöä. Ennen hyökkäystä Puolaan 1939 Hitler sanoi kenraaleilleen: ”Minä järjestän teille propagandistisen casus bellin. Sen uskottavuudella ei ole merkitystä. Voittajalta ei kysytä, puhuiko hän totta.”

”Vaikka totuudenjälkeinen aika vaikuttaa ankealta, julkisia foorumeita ei pidä jättää hämärien voimien temmellyskentäksi.”

Meidän aikanamme poliittinen taistelu on aseellista tärkeämpi propagandan käyttövoima ja mediaryttäjä leipäpuu. Myös keinovalikoima on monipuolistunut. Dareioksen tarina oli hakattu piirtokirjoituksella vuoren seinämään, mutta kirjapainotaito 1500-luvulta lähtien ja internet meidän aikanamme ovat mahdollistaneet miljoonien ihmisten sumuttamisen massapropagandan keinoin. Valtiojohdon tai yksityisen rahan käskyttämät kanavat pakotetaan julistamaan oikeaa oppia, jolle sosiaalisen median samanmieliset ystäväpiirit kiltisti nostavat peukkunsa pystyyn. Vastustajien mustamaalaminen on kehitetty sana- ja kuvataiteeksi, jonka tavallisia aineksia ovat vankilaan lukitseminen ja tappouhkaukset.

Oxford Dictionaries julkistaa aina marraskuun lopulla vuoden sanan, joka heijastaa englannin kielen kehitystä kuluneen vuoden aikana. Vuoden 2016 sana oli ”post-truth”. Sillä tarkoitetaan olosuhteita, joissa objektiivisilla tosiasioilla on vähemmän vaikutusta yleiseen mielipiteeseen kuin vetoamuksilla tunteisiin tai henkilökohtaisiin uskomuksiin. Perusteena valinnalle oli käytön lisääntyminen 2 000 %:lla edelliseen vuoteen verrattuna, lähinnä Britannian Brexit-kansanäänestyksen ja Yhdysvaltojen presidentinvaalikampanjan aikana. Näissä juhlivat populistiset liikkeet, joiden käyttövoimana ovat tunteet, uskomukset, eliittien ja median halveksunta sekä salaliittoteoriat.

Luikuria on laskettu julkisuudessa aikaisemminkin. Uutta nykytilanteessa on se, että poliitikot syyttävät entistä härskimpiä valheita ilmoille mutta äänestäjät veisaavat viisi! Useita faktantarkistusorganisaatioita on perustettu, Suomessakin nimellä Faktabaari, ja ne ovat vakuuttavasti osoittaneet monet väitteet tuulesta temmatuiksi. Silti näitä oikaisuja joko ei julkisteta tai niistä ei piitata. Poliitikot ovat tästä rohkaistuneet ja käyneet ylimielisiksi. Sitä osoittaa muun muassa pääministeri Juha Sipilän heitto ”kaiken maailman dosenteista” tai Britannian entisen oikeusministerin Michael Goven lausahdus ”tämän maan ihmiset ovat saaneet tarpeekseen asiantuntijoista”. Jos kampanjapuhe irtoaa todellisuudesta kokonaan eikä ollenkaan ennakoivaa jälkeistä politiikkaa, millä ihmehen perusteella äänestäjä tekee valintansa? Kuinka käy edustuksellisen demokratian?

Maailman meno on entistä teknisempää ja mutkikkaampaa. Monesti törmätään häijyihin ongelmiin, joiden ymmärtäminen vaatii monitieteistä tutkimusta. Siksi on toisaalta nähtävissä pyrkimystä tutkitun tiedon käytön lisäänty-

miseen, siis juuri päinvastaiseen suuntaan kuin mihin totuudenjälkeinen aika näyttää olevan viemässä. Näyttöön perustuva lääketiede on ollut esimerkkinä monille muille aloille. Julkaisu- tutkimustiedon kriittiset arvioinnit ja niihin perustuvat systemaattiset katsaukset antavat luotettavimman pohjan hoitosuosituksille, joita Käypä hoito -projekti Suomessa toteuttaa. Myös valtionhallinnon piirissä on ilmaistu pyrkimys lisätä tutkitun tiedon käyttöä päätöksenteossa. Sitä tukevia tutkimuksia ja selvityksiä varten onkin irrotettu runsaat resurssit valtion tutkimuslaitosten sekä Suomen Akatemian ja Tekesin budjeteista.

”Tiedeyhteisön velvollisuus on pyrkiä saattamaan luotettavaa tietoa niiden saataville, jotka sellaista haluavat.”

Joka valittaa löysän vaalipuheen ja populistin voittokulkua, joutuu ottamaan kantaa valamedian rooliin. Tavanomainen laatujournalismi on pitänyt tehtävänä tarkastella kriittisesti yhteiskunnan ilmiöitä ja välittää yleisölleen totuudenmukaista tietoa. Juuri tuon totuuden etsinnässä mennään hakoteille, kun pyritään näennäiseen mutta väärään tasapuolisuuteen. Kaikkien mielipiteet katsotaan samanarvoisiksi ja yhtäläistä julkisuutta ansaitseviksi. Monet tutkijat ovatkin turhautuneet jouduttuaan väittelyyn televisiossa tai lehdistön palstoilla hyvän supliikin hallitsevien maallikkojen kanssa, jotka ovat itse julistautuneet asiantuntijoiksi tai edustavat kaikenkarvaisia vaihtoehtoliikkeitä. On ilmastokeptikkoja, rokotusten vastustajia,

sähköallergikkoja, karppaajia ja muita ruokavalioukskovaisia, huippuna tuulivoimaloiden infraäänien räjäyttämiin lepakoihin uskova puoluevirveilijä. Tunne ja uskomus voivat painaa enemmän kuin vankka mutta kuiva tutkimustieto. Oma kokemus voittaa tilastonumerot. Moni asiantuntija kokee tullessaan median puijaamaksi ja vannoo, että ei koskaan enää.

Vaikka totuudenjälkeinen aika vaikuttaa ankealta, niin julkisia foorumeita ei pidä jättää hämävien voimien temmellyskentäksi. Tiedeyhteisön velvollisuus on pyrkiä saattamaan luotettavaa tietoa niiden saataville, jotka sellaista haluavat. Heidän määränsä toivottavasti jälleen suurenee, kun populistin pahin rynnistys on ohi. Yhteiskunnan päätöksentekoon vaikuttavat monet muutkin kuin tieteelliset näkökohdat, tärkeimpinä niin sanottu poliittinen tarkoituksenmukaisuus ja talous. Poliitikot tekevät aina myös tyhmiä päätöksiä. Heille ei pidä antaa mahdollisuutta puolustella itseään väittämällä, etteivät he tienneet! ■

KARI RAIVIO
emerituskansleri

